

Työtä, elämää ja työelämää

Työ ja työelämä ovat muutoksen kourissa, niin Venäjällä ja itäisessä Euroopassa kuin muuallakin. Työelämän muutokseen liittyy muun muassa teknologian kehitys, jolloin niin sanotun suorittavan työn osuus työvoimasta vähenee ja yhä suurempi osa tekee tietotyötä. Toisaalta myös suorittavan tason työntekijöitä tarvitaan, ja esimerkiksi Venäjällä siirtotyöläisyydestä on tullut merkittävä osa työvoimaa vaikkapa rakennustyömaille. Myös Isossa-Britanniassa hiljattain julkaistussa raportissa ennustettiin työmarkkinoiden kansainvälistyvän vauhdilla, ja samalla kun korkeasti koulutetut etsivät sopivaa työelämän ja vapaa-ajan tasapainoa, toisilla jatkuu epävarmuus töistä ja toimeentulosta.

Yksi meneillään olevista muutoksista on työurien ennakoitavuuden väheneminen lyhyiden ja projektiluontoisten töiden yleistyessä niin kutsutun vakityön sijaan. Venäjää tarkasteltaessa myös epämuodolliset käytännöt on tärkeä ottaa huomioon työelämän muutosta tarkastellessa. Työhön, työvoimaan ja inhimilliseen pääomaan liittyvät kysymykset ovat talouskriisissä olevalla Venäjällä ajankohtaisia. Haasteita niissä riittää ja toki myös erilaisia ratkaisuehdotuksia, niin tutkijoilta kuin virkamiehiltä ja yritysmaailmastakin.

Higher School of Economics -yliopiston (HSE) vuosittaisen konferenssin avausseminaarissa Moskovassa huhtikuussa sivuttiin näitä teemoja. Venäläisen Sberbankin toimitusjohtaja ja entinen Venäjän talous- ja ulkomaankauppaministeri German Gref puhui koulutusjärjestelmän pikaisen uudistamisen puolesta – hän puhui jopa inhimillisen pääoman katoamisesta jos näin ei tehdä. Gref kaipasi perus- ja korkeakoulujärjestelmän muutosten lisäksi entistä enemmän täydennyskoulutusta työelämässä jo oleville, jotta työvoiman kilpailukyky kasvaisi.

Tilastojen mukaan vajaan kuusi prosenttia venäläisistä työkäisistä, 4,5 miljoonaa henkilöä, on työttömiä työnhakijoita. Työvoimatoimistoihin heistä on kuitenkin rekisteröitynyt vain miljoona. Vertailun vuoksi, EU-alueella työttömiä on Eurostatin tilastojen mukaan keskimäärin vajaat 10 prosenttia työvoimasta. Työllisyys – ja työttömyys – vaikuttavat myös muuttoliikkeeseen maiden sisällä ja välillä. Tässä lehdessä muuttoliikkeeseen liittyviä keskusteluja valottavat Joni Virkkunen ja Paul Fryer artikkelissaan, joka käsittelee työperäistä siirtolaisuutta Keski-Aasiasta Venäjälle. Paikallisempaa liikkuvuutta käsittelee Pertti Rannikon ja työryhmän ar-

tikkelissa metsätyökylän muodonmuutoksesta.

Talouteen liittyvien perustelujen lisäksi työelämän kehittämisestä keskusteltaessa voidaan käyttää työelämän laatuun liittyviä argumentteja. Tähän kytkeytyy muun muassa keskustelu työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta, josta Meri Kulmala ja Žanna Tšernova kirjoittavat tässä numerossa. Toimeentulon ja työelämän laadun sekä työmarkkinoiden toiminnan kysymyksiä pohditaan myös Jeremy Morrisin sekä Charles Walkerin artikkeleissa keskittyen niin Pietarin globaaliin kasvukeskukseen kuin myös pienempiin, teollisuusvetoisiin provinssikaupunkeihin.

Venäjä ei toki ole työelämän muutosten kanssa yksin – muutosten perässä yritetään pysyä eri maissa, ja haasteet voivat olla hieman erilaisia. Kuten Grefin kanssa samassa HSE:n tilaisuudessa puhunut Maailmanpankin edustaja Ana Revenga totesi, keskisessä ja itäisessä Euroopassa suurin osa uusista työpaikoista syntyy pieniin yrityksiin. Vaikka Venäjällä on yhä nykyään nimellisesti korkea koulutustaso, maan kilpailukykyä jarruttaa hänen mukaansa pienten innovatiivisten yritysten vähäisyys suurten, toimintatavoiltaan ”pysähtyneempien” yritysten hallitessa markkinoita. Pienten yritysten vähäi-

syyttä selittävät myös erilaisten virallisten ja epävirallisten instituutioiden toimintamallit, joita Hanna Peltonen valottaa yrittäjyyttä käsittelevässä katsauksessaan.

Tämän numeron artikkelit tuovat työstä käytäviin keskusteluihin mukaan ruohonjuuritason näkökulmaa ammattien, elinkeinojen ja työelämän muutoksesta muun muassa etnografian ja haastatteluiden voimin. Näiden artikkelien kautta meillä on kiehtova mahdollisuus kurkistaa vaikkapa venäläisten tehdastyöläisten elämään, ja monien tekstien pääosissa ovat niin sanotut tavalliset ihmiset.

Hyviä lukuhetkiä!

Oxfordissa 12.5.2015

Katja Lehtisaari